

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.9.46](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.9.46)

УДК 338

*Н. М. Юша,
Київський державний коледж туризму і готельного господарства
викладач, спеціаліст вищої категорії, викладач -методист
Голова циклової комісії "Української мови і літератури та світової літератури"
ORCID: 0000-0003-1604-0448*

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ТА ПОШИРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ОСВІТИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

*Nataliia Yusha
Kyiv State College of Tourism and Hotel Management
teacher, specialist of the highest category, teacher - methodologist
Chairman of the cycle committee "Ukrainian language and literature and foreign literature"*

SPECIFICITY OF FORMATION AND EXTENSION OF ELECTRONIC EDUCATION IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Зазначено, що в даний час електронна освіта розвивається більш активно в рамках неформальної освіти. З 2016 року ринок неформального електронного навчання оцінювався в 46 674,7 млн дол. США. І хоча експерти прогнозують протягом найближчих 5 років негативні темпи зростання ринку (-6,4%), ринок самостійного електронної освіти поза формальної системи залишиться великим. Загальних причин, як таких немає. Наприклад, в Китаї, де прогнозується різке падіння доходів електронного навчання це пов'язано з надлишком пропозицій і завершенням національних програм в області електронної освіти. У країнах, що залежать від нафтової промисловості, падіння доходів від нафти призвело до скорочення державного фінансування освіти та проектів з електронного навчання. У США зниження темпів зростання експерти пов'язують з посиленням освітнього законодавства в галузі дистанційного навчання і приватної освіти, а також великою кількістю безкоштовних освітніх ресурсів.

Визначено, що у США освітні організації більш активно впроваджують електронне освіту і онлайн навчання, ніж в європейських країнах. В Європі різні дослідження фіксують, що інституційні стратегії електронної освіти взяли трохи більше половини освітніх організацій, а ввели його в навчальний процес навіть менше половини. Разом з тим дискусії про переваги і недоліки електронної освіти ведуться на інституціональному рівні в європейських навчальних закладах практично повсюдно. Основні питання, які піднімаються в рамках таких дискусій, пов'язані з джерелами фінансування розробки онлайн курсів, необхідністю інвестицій в процес впровадження електронної освіти, визнанням результатів електронного навчання, ефективністю навчального процесу в рамках електронної освіти, низьким рівнем мотивації професорсько-викладацького складу до створення і підтримки онлайн-курсів, підвищення кваліфікації та перепідготовки.

Запропоновано прийняття інституційні стратегії розвитку електронної освіти. Впровадження електронного навчання в рамках Європейського простору вищої освіти могло

б сприяти цілям Болонського процесу в галузі міжнародного співробітництва, академічних обмінів та ін. Той факт, що деякі європейські університети почали визнавати навчання з використанням MOOCs шляхом присудження освітніх кредитів ECTS, служить показником того, що електронне навчання може сприяти не тільки інституційній інтеграції, а й інтеграції з більш широкою аудиторією зовнішніх партнерів.

It is noted that e-education is currently developing more actively within the framework of non-formal education. Since 2016, the informal e-learning market has been estimated at \$ 46,674.7 million. USA. Although experts predict negative market growth (-6.4%) over the next 5 years, the market for self-e-learning outside the formal system will remain large. There are no common reasons as such. For example, in China, where e-learning revenue is projected to fall sharply, this is due to excess supply and completion of national e-learning programs. In countries dependent on the oil industry, falling oil revenues have led to a reduction in government funding for education and e-learning projects. In the US, experts have attributed the decline in growth to a strengthening of distance education and private education legislation, as well as a large number of free educational resources.

It is determined that in the US, educational organizations are more active in introducing e-learning and online learning than in European countries. In Europe, various studies have found that institutional strategies for e-learning have been taken by just over half of educational organizations, and even less than half have been put into the educational process. At the same time, the debate about the advantages and disadvantages of e-education is practically widespread at the European level. The main issues raised in such discussions are related to the sources of funding for the development of online courses, the need for investment in the process of implementation of e-learning, recognition of the results of e-learning, the effectiveness of the educational process within the e-education, low level of motivation of the teaching staff to create and supporting online courses, advanced training and retraining.

The adoption of institutional strategies for the development of e-education is proposed. The introduction of e-learning within the European Higher Education Area could contribute to the objectives of the Bologna Process in the field of international cooperation, academic exchanges and others. The fact that some European universities have begun to recognize the use of MEPS through ECTS educational credits indicates that e-learning can contribute not only to institutional integration but also to a wider audience of external partners.

Ключові слова: електронна освіта, навчальні заклади, навчання, онлайн-курси, професорсько-викладацький склад, академічні обміни, зовнішні партнери.

Keywords: e-education, educational institutions, training, online courses, teaching staff, academic exchanges, external partners.

Вступ.

Електронне освіта є найбільш швидкозростаючим сегментом світового ринку освіти. Незважаючи на кризові явища в економіці більшості країн світу ринок електронної освіти з моменту його появи показує щорічне зростання, за останні 5 років сукупний щорічний темп його зростання становив приблизно в 7,6%, але окремі країни і регіони світу показали навіть більш високі темпи зростання [1]. Це пов'язано з тим, що зростання ринку електронної освіти в різних країнах і регіонах світу відбувається за рахунок різних продуктів і сервісів в рамках електронної освіти, галузей економіки і груп споживачів. Наприклад, в США - в основному за рахунок шкільного і післяшкільного навчання, в Україні - за рахунок корпоративного навчання, репетиторства та навчання англійській мові.

Темпи зростання ринку навчання англійській мові будуть зростати в усьому світі. У 2015 році ринок оцінювався 2,8 млрд дол. США, а 5-річний сукупний щорічний темп зростання склав 6,2%. Англійська мова домінує по цілому ряду позицій: за кількістю англомовних користувачів - 26,3% від усіх користувачів Інтернету в світі [2], за чисельністю MOOCs англійською мовою. Кількість освітніх стартапів, що реалізують різні форми електронної освіти, зростає по всьому світу і в Україні. Крім того, великі Інтернет-компанії та соціальні мережі також входять в ринок електронної освіти, що в ряді країн зробило критичний тиск на ринок електронної освіти

[2]. Так, в Китаї, ринок електронної освіти фактично обвалився, коли про свої проекти в області електронної освіти заявили три найбільші Інтернет-компанії країни та світу: Baidu, Alibaba, Tencent.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Важливими для нашої статті є наукові дослідження та загальнофілософські підходи до розвитку сучасної системи вищої освіти України відомих українських вчених В. Андрущенко, І. Бега, Д. Дзвінчука, І. Зязюна, С. Клепка, В. Кременя, Т. Сорочан та ін. Особливе місце займає особистісно орієнтований підхід як основова формування сталого розвитку вищої освіти (Л. Анциферова, В. Євдокимов, Л. Нечепоренко, О. Пехота, С. Подмазін та ін.).

На теоретичному рівні окремі аспекти проблеми розвитку системи вищої освіти розглядали науковці А. Вербицький, М. Гриньова, І. Зимня, Г. Єней, В. Моторіна, О. Овчарук, О. Трофименко та ін. У контексті піднятої проблеми важливими є дослідження, що стосуються державного управління вищою освітою в сучасному глобалізованому світі: М. Білинська, В. Бакуменко, В. Князева, В. Корженко, В. Луговий, В. Майборода, С. Майборода, В. Огаренко, С. Опрятний, Ю. Сурміна, С. Телешун та ін.

Постановка задачі.

Метою статті є визначення специфіки формування та поширення електронної освіти в навчальних закладах.

Результат.

В даний час електронна освіта розвивається більш активно в рамках неформальної освіти. З 2016 року ринок неформального електронного навчання оцінювався в 46 674,7 млн дол. США [2]. І хоча експерти прогнозують протягом найближчих 5 років негативні темпи зростання ринку (-6,4%), ринок самостійного електронної освіти поза формальної системи залишиться великим. Загальних причин, як таких немає. Наприклад, в Китаї, де прогнозується різке падіння доходів електронного навчання це пов'язано з надлишком пропозицій і завершенням національних програм в області електронної освіти. У країнах, що залежать від нафтової промисловості, падіння доходів від нафти призвело до скорочення державного фінансування освіти та проектів з електронного навчання. У США зниження темпів зростання експерти пов'язують з посиленням освітнього законодавства в галузі дистанційного навчання і приватної освіти, а також великою кількістю безкоштовних освітніх ресурсів [2].

Поширення відкритих освітніх ресурсів, на думку авторів доповіді "The NMC Horizon Report діє до: 2015 Higher Education Edition", є середньостроковою тенденцією, що сприяє впровадженню нових освітніх технологій у вищій освіті протягом наступних 3-5 років [2].

Дійсно, електронна освіта змінює ландшафт вищої освіти. Вищі навчальні заклади по всьому світу змушені реагувати на зростаючий попит на електронне освіту як в формальному, так і не у формальному навчанні. За даними ЮНЕСКО, за десять років з 2000 по 2010 рр. охоплення електронним навчанням збільшилося на 900%. І до 2019 р експерти ЮНЕСКО прогнозують, що 50% аудиторних занять буде здійснюватися онлайн [3].

Проте, про масове поширення електронної освіти в системі вищої освіти поки говорити рано. У США освітні організації більш активно впроваджують електронне освіту і онлайн навчання, ніж в європейських країнах. В Європі різні дослідження фіксують, що інституційні стратегії електронної освіти взяли трохи більше половини освітніх організацій, а ввели його в навчальний процес навіть менше половини. Разом з тим дискусії про переваги і недоліки електронної освіти ведуться на інституціональному рівні в європейських навчальних закладах практично повсюдно. Основні питання, які піднімаються в рамках таких дискусій, пов'язані з джерелами фінансування розробки онлайн курсів, необхідністю інвестицій в процес впровадження електронної освіти, визнанням результатів електронного навчання, ефективністю навчального процесу в рамках електронної освіти, низьким рівнем мотивації професорсько-викладацького складу до створення і підтримки онлайн-курсів, підвищення кваліфікації та перепідготовки. Ситуація ускладнюється і тим, що уряди в умовах дефіциту бюджетних коштів також не поспішають із заявами про широкомасштабну підтримку освітніх організацій в області електронної освіти [4, с. 24]. У тих країнах, де електронна освіта підтримується на національному рівні, можна виділити наступні основні напрямки його розвитку: впровадження відкритих стандартів, створення відкритих освітніх ресурсів і розвиток відкритої освіти в рамках стратегії розвитку всієї системи освіти. Національні стратегії електронного навчання зазвичай горизонтальні, тобто, вони не відносяться тільки до вищої освіти.

Незважаючи на широкі дискусії в європейських країнах щодо електронної освіти та ряд ініціатив приватних і національних фондів, питання про те, як національні міністерства можуть найкращим чином підтримувати цифрові інновації, залишається відкритим. До цих пір більшість країн Європи залишали розвиток і впровадження MOOCs на розсуд університетів. Це може бути наслідком провальних спроб створити централізовані структури електронного навчання у вищій освіті раніше в рамках національних проектів, які були націлені на використання певних технологій. Але розвиток технологій йде стрімко і при розробці національних стратегій електронного навчання вкрай складно враховувати вектор їх розвитку. Однак той факт, що електронне навчання вимагає інвестицій, але не гарантує негайної віддачі, є ще однією причиною побоювань національних органів управління освітою, особливо в періоди економічної та фінансової кризи в країнах [5, с.13]. В окремих країнах за відсутності додаткового фінансування гнучко використовується існуюче фінансування, а також розробляється і впроваджується нормативно-правова база, що підтримує діяльність всіх зацікавлених сторін: освітніх організацій, що навчаються та інституційних партнерів.

Разом з тим, попит на електронне освіту в усьому світі з боку різних груп користувачів буде підштовхувати органи управління освітою та освітні організації розвивати різні форми електронної освіти і впроваджувати нові бізнес-моделі. Уже в даний час велика частина освітніх проектів ВНЗ реалізується в рамках державно-приватного партнерства з Інтернет-компаніями та освітніми стартапами. Крім того, поява нових цифрових технологій, таких як віртуальна реальність і штучний інтелект, можуть докорінно змінити ставлення до електронного утворення [6, с. 143].

У більшості університетів Європи та США прийняті або будуть найближчим часом прийняті інституційні стратегії розвитку електронної освіти. Впровадження електронного навчання в рамках Європейського простору вищої освіти могло б сприяти цілям Болонського процесу в галузі міжнародного співробітництва, академічних обмінів та ін. Той факт, що деякі європейські університети почали визнавати навчання з використанням MOOCs шляхом присудження освітніх кредитів ECTS, служить показником того, що електронне навчання може сприяти не тільки інституційній інтеграції, а й інтеграції з більш широкою аудиторією зовнішніх партнерів [7, с. 211].

Але частка і кількість українських, що впровадили на даний момент електронна освіта, незначні. В основному, це провідні університети, які мають додаткові субсидії з державного бюджету в рамках різних національних проектів і ініціатив. Значущою проблемою залишається застосування подібних засобів навчання в рамках підготовки нових педагогічних кадрів [8, с.59]. Першими курсами, розміщеними на відкритих онлайн платформах як зарубіжних, так і вітчизняних, стали курси українських навчальних закладах, які займають ТОП-10 в національних освітніх рейтингах. Кількість курсів, розміщених ними на відкритих платформах онлайн навчання, складає абсолютну більшість. Вузи з першої десятки національного рейтингу активно переходять на онлайн навчання за основними освітніми програмами, розширюючи перелік таких програм і чисельність учнів за цими програмами. В цілому провідними навчальними закладами в середньому розробляється 20 онлайн курсів на рік. До 2025 року в Україні планується збільшити кількість учнів на онлайн курсах до 11 млн чол. і розробити не менше 4 тис. онлайн курсів.

В цілому, для українських навчальних закладах реалізація електронного навчання дозволяє значно розширити доступ до якісної вищої освіти та навчання протягом усього життя, забезпечити повноцінну участь університетів в стрімко розвивається світовій системі вищої освіти. Розвиток електронної освіти українськими навчальними закладами також дозволить більш ефективно задіяти ресурси фахівців підприємств, залучати практикуючих фахівців, що підвищить насиченість освітніх курсів, в тому числі і прикладного бакалаврату. Завдяки електронного навчання відкривається можливість як для навчання осіб з обмеженими можливостями, так і підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників без відриву від виробництва.

Однозначно, що задоволення зростаючого попиту на вищу освіту без впровадження нових освітніх технологій неможливо. Таким чином, і органам управління освіти, і освітнім організаціям в усьому світі вже в даний час необхідно впроваджувати нові освітні технології, розширювати використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті і відкритих освітніх ресурсів, електронного навчання. За справедливим думку С. В. Шиканов: «Подальше зростання чисельності учнів у системі вищої освіти неможливо компенсувати створенням нових університетів традиційним шляхом. Тому можна з упевненістю говорити про те, що електронне навчання - це друга хвиля трансформації, яка охопить університети найближчим часом» [9, с.71].

Висновки.

Сучасний рівень інформаційних технологій настійно вимагає трансформації освітніх технологій. Сьогодні будь-який студент за допомогою планшета або смартфона легко може знайти відповідь на питання викладача. Відповідно, викладачеві не варто переказувати цей матеріал на аудиторних заняттях, а треба перебудувати освітній процес в дискусійно-пізнавальний з навчальної тематики на основі ІКТ. Такий вид освітнього процесу дозволить студентам навчитися формувати свою думку по темі заняття, висловлювати цю думку публічно і аргументувати його.

В умовах переходу до інформаційного суспільства інформаційна компетентність фахівця стає однією з основних складових його професійної мобільності. Інформаційна компетентність дозволяє виробляти, приймати, прогнозувати і реалізовувати оптимальні рішення в різних сферах діяльності людини. Формування потреби студентів сучасних навчальних закладах до самоосвіти і самореалізації можливо тільки із застосуванням інформаційних технологій та інноваційного перетворення методології освітніх процесів. Оскільки роботодавці сьогодні основними критеріями придатності випускників до професійної діяльності вважають такі якості, як уміння креативно мислити і вміння працювати в команді, то саме ці якості і слід розвивати у студентів протягом всього освітнього процесу в навчальному закладі.

Література.

1. The Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) : веб-сайт. URL : <http://www.oecd.org/edu>. (дата звернення: 10.06.2019).

2. Глузман А. Особенности современного высшего образования за рубежом (Англия, Бельгия, Франция, США, Израиль) : веб-сайт. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/32811/01-Gluzman.pdf>. (дата звернення: 10.06.2019).

3. Концепція Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти в Україні на 2011 – 2020 роки. – К.: 2010 – 37 с.

4. Алиева З.Ш. Организационные аспекты развития профессионально-технического образования в регионе // Региональные проблемы преобразования экономики. -2009. -№ 1. – С. 22-25.
5. Виткине Ю. Ю. Высшее постсоветское образование. // Тезисы докладов Междунар. науч.-практ. конф. «Актуальные проблемы современного технического образования». – М.: МГУ геодезии и картографии. – 22.09.2011. – С. 12-14.
6. Бідюк Н.М. Підготовка майбутніх працівників у Великій Британії: Монографія / За ред. Н. Г. Ничкало. – Хмельницький: ХДУ, 2004. – 306 с.
7. Коваль Т.І. Професійна підготовка з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів – К.: Ленвіт, 2007. – С.202-232.
8. Сушенцева, Л. Л. Формування ключових компетенцій учнів у навчально-виробничому процесі професійно-технічного навчального закладу / Педагогіка і психологія – К. : Педагогічна преса, 2012. – Вип. 1. – С. 57-63.
9. Шиканов С. В. Современные проблемы профессионального образования в рабочих кадрах в рамках экономического развития РФ // Известия Томского политехнического университета. – Томск: 2008. – № 6. – том 313. – С. 70-73.

References.

1. OECD (2019), “The Organization for Economic Cooperation and Development (OECD)”, available at: <http://www.oecd.org/edu>. (Accessed: 10 June 2019).
2. Hluzman, A. (2019), “Features of modern higher education abroad (England, Belgium, France, USA, Israel)”, [Online], available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/32811/01-Gluzman.pdf>. (Accessed: 10 June 2019).
3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2010), *Koncepciya Derzhavnoi tsilovoi programi rozvitky profesijno-tehnicnoi osviti v Ukraini na 2010-2020 roky* [Concept of State program vocational education in Ukraine in 2011 - 2020 years], Kyiv, Ukraine.
4. Alieva, Z. S. (2009), “Organizational aspects of the development of vocational education in the region”, *Regionalnye problemy preobrazovaniya v ekonomike*, vol. 1, pp 22-25.
5. Vitkine, U. U. (2011) “Post-soviet higher education”, *Mezhdunar. nauch.-prakt. konf. «Aktual'nye problemy sovremennogo tehniceskogo obrazovanija»* [International scientific-practical conference “Actual problems of modern technical education”], State Geodesy and Cartography University, Moscow, Russia, pp. 12-14.
6. Biduk, N. M. (2004), *Pidgotovka maibutnih pracivnykiv u Velikij Brytanii* [Training future workers in the UK], Khmel'nitsky State University, Khmel'nitsky, Ukraine.
7. Koval, T. I. (2007), *Profesijna pidgotovka z informacijnyh tehnologij maibutnih menedzheriv-ekonomistiv* [Professional training in information technology for future manager-economists], Lenvit, Kyiv, Ukraine.
8. Sushenceva, L. L. (2012), “Forming the core competencies of students in the educational and manufacturing process of vocational education institution”, *Pedagogika i psihologiya*, vol. 1, pp. 57-63.
9. Shikanov, S. V. (2008), “Modern problems of professional education in workers within the framework of the economic development of the Russian Federation”, *Izvestiya Tomskogo polytehniceskogo universiteta*, vol. 6, pp. 70-73.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2019 р.